

BYLO NEBYLO - 18

Pondělí, 11 března 2013

Švédký stál vybraných událostí, jak šly dájiny. Dnešní menu: hrnčí s kytarou, Pšmyslovi vníká zdraví, hudební výchova sirotků, poátek církevních restitucí, letám a námořníkům, bílá pilulka, mistr Pšes vápenec, tržní hospodářství, smrt Áhá ve sprše, Áernobilý sport, doutníky plně vodíkem, virová ofenziva.

3.3.1994 – zemřel Karel Kryl, Áeský písničkář, básník a grafik. Bylo mi tak nšjak jedenáct, kdyšjsem slyšela, jak si máma u zašívání zpívá Bratřím Áku, zavírej vrátka. I pídila jsem se, o Áem Áe ta píše je. A ta jsem se seznámila s Krylem, srpnem 1968 a pro Á vlastní nšesmím chodit do pionýra. Spousta Krylových „protiarmádních“ písní vznikla bšhem jeho vojenské služby, o níšj si nemyslel, Áe z chlapcšdšlá chlapy Vojenskou buzeraci, hloupost a zvlí upšímnš nesnášel.

3.3.1799 – narodil se František Veverka, vynálezce v oboru zemědělské techniky. Spolu se svým bratrancem zpšsobili revoluci v zemědělství, kdyšj vymysleli sofistikovaný pluh, který pšdu nejen rozrušoval, ale také obracel. Pojmenovali ho ruchadlo. „veverše“ byl velký zájem. Bratřinci nestíhali vyrábšt. Na kolnš ve své kovárnš. Netušili, Áe si mohou dát svšj vynález patentovat. Zato jiní to tušili, napšíklad hospodářské úšedník Jan Kainz, který si nechal ruchadlo podle vzoru vyrobit a prezentoval ho jako svšj vynález na hospodářské výstavš v Praze. Kainzpluh (Kainzšv pluh) se setkal s velkým ohlasem. Prašský nšmecký tisk nešetšil obdivem, vynález Nšmec Kainz vytvošil. Byli ale Áestní tací, kterým se takový podvod nelíbil, i rozhošel se národnostní spor o Trvalo to více jak 50 let, ale spravedlnost zvítšzila a bratřincšm Veverkovým byl vynález ruchadla pšiznán. (Pozn. red.: Loni v listopadu z pomníku bratřincš Veverkových v Rybitví u Pardubic nškdo ukradl tento bronzový model ruchadla. Pomník vybudoval cech kovšř v roce 1927 jako poctu vynálezšm ruchadla hned vedle jejich rodného domu na místš, kde oba vynálezci vyorali první brázdou. Zlodšji 350 kilogramšvášící ruchadlo od podstavce odšizli. Historická cena bronzového modelu se odhaduje na stovky tisíc korun. Protoše ovšem není ruchadlo funkšní, zlodšji ho nejspš rozšezali a prodali do sbšru, kde za nšj mášou dostat maximálnš 30 000 korun.) 3.3.1993 – z Albert Bruce Sabin, americký všdec polského pšvodu, který se zasloušil o vymýcení obávanš dátské obrny. Dátská pšenosná obrna – infekšní virovš onemocnšní, které se šíší hlavnš ústnš-fekální cestou a jehošjedinšpšenašešem je Álovšk, provázela lidstvo od nepamšti. S pšíchodem pšmyslovš revoluce, kdy se lidí zašali z ve velkšstšhovat do mšst, se z ní stal opravdový strašák. Dokud se dáti batolily po hospodářství, budovaly si pširozenou imunitu. Ve mšstech o tuto mošnost pšíšly, za to získaly bonus v podobš vysokš koncentrace lidí, o provázenš nedostatešou hygienou. A epidemie udešily s pravidelností šícího stroje.

Na konci 19. století byla zjištšna infekšní povaha onemocnšní, o nškolik let pozdšji vídešský patolog Karl Land indentifikoval zákešného viníka - poliovirus. Úšinnše ošování ale hledali lékaší dlouho. Neúspšných Ái jer Ášnš úspěšných pokusš bylo mnoho, aš americký všdec polského pšvodu Albert Bruce Sabin dokázal z oslabených Ášivých virš obrny vyrobit vakcínu, která zajišovala stoprocentní imunitu. V roce 1958 Ášeskoslo zavedlo její výrobu a na jašme roku 1960 byla bšhem tší dnš v celé republice podána tšem a pšl milionu dáti od dvou do Átyš let. A dátská obrna odešla na smetištšdšjin. 4.3.1678 – narodil se Antonio Lucio italský barokní hudební skladatel. Syn benátského holiše, vystudoval na knšze, ale pro astma musel z knšské dráhy odstoupit. Vono se blbškše, kdyšj se jeden dusí. Pak se stal houslovšm mistrem v Pio Ospedale della Pietš, jednom z benátských sirotšincš, které byly provozovány z vešejných prostšedkš. Chlapci se vyušili Ášemeslšm a opoušsirotšinec v 15 letech. Dívky byly vedeny k domácím pracím, získávaly hudební vzdšlání a ty nejtalentovanšjší se stávaly Ášenkami Ospedalského sboru a orchestru. x x x Mám slabost pro housle a dlouhovlasý chlapy, tak uznáte, Áe tohle jsem si nemohla odpustit :-)) 5.3.1222 – Pšemysl Otakar I. vydává tzv. Velké privilegium církvi, kde po nškolikaleťých vleklých sporech s prašským biskupem Ondšejem, uznává biskupovi soudní moc nad duchovenstvem, právo na dosazování knší a právo vymáhat desátek od poddaných. Církev se stává samostatným stavem. 5.3.1512 – narodil se Gerhard Mercator, vlámský kartograf, autor prvního mapového atlasu na svštš. Kromš toho, Áe dal souboru map pojmenování, vymyslel nový zpš sob výroby glóš z papíroviny a sádry, na kterou se nalepila mapa svšta, místo ašj doposud poušívanšho rytí do mosazné Ášdševšnšé a pozlacenš koule. A ješ vymyslel nový zpš sob zobrazení, které dnes nese jeho jméno. Mercatorovo zobrazení je druh úhlojevnšho (zachovává úhly) válcového mapového zobrazení, které se poušívá zejména na námořních a leteckých navigašních mapách. Mapa vznikne tak, Áe se zeměkoule obalí papírovšm válcem kolem rovníku, povrch koule se na válec „promítne“, válec se rozbálí a šup – máme mapu. Poledníky jsou zobrazeny ve stejných rozestupech, zatímco vzdálenost rovnobšek se smšrem k pólšm zvštšuje. Oblasti kolem rovníku jsou zobrazeny celkem pšesnš, na rovníku úplnšpšesnš. Áším blíšk pólšm, tím se vzdálenosti více deformují. Pak se nám Gróns jako Afrika :-)) Protoše na Mercatorových mapách se loxodroma - Ášara protínající poledníky pod stejnšm úhlem - jeví jako pšímka, Ášidili se podle tšchto map ašj do zavedení drušicové navigace všichni námořníci i letci. Mercatorovo zobrazení poušívají také googlemaps :-)) 6.3.1899 – nšmecká chemická společnost Bayer obdršela registrovanš ochrannou známku na aspirin. Toto nejstarší synteticky pšipravované léšivo, které tlumí bolest, snišuje horešk pšobí protizánštivša a zabrašuje shlukování krevních destíšek, si v roce 1950 vysloušilo místo v Guinnessovš knize rek jako nejrozšíšmenšjší lék proti bolesti. Kašdou sekundu spolknše na svštš tento prášek 3 000 lid Rošnš se vyrobí asi 100 miliard pšigramových aspirinových tablet. Kdyby se pološily vedle sebe, ovinuly by zeměkouli pštadvacetkrát. 6.3.1475 – narodil se Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, italský renesanšní sochašm, mal architekt a básník. Sochy se z pod majlíku geniálnšho sochašme vynošovaly z mramoru tak, jako byste vypouštšvodu z vany. Tu vykuklo koleno, tam ruka, a najednou tu stála socha v celé své kráse. Výbšru mramoru všoval Michelangelo velkou pozornost, ve svšm oblíbenšm lomu v Carrašme si kolikrát mramorový blok sám pášil. Ostatnšj kvšli

své umínání, co se týče výběru materiálu, zůstal medicejský kostel svatého Lorence ve Florencii bez fasády. Papež, který to celé to platil, chtěl mramor na obklad též i v nejbližším lomu, Michelangelo podstatně dál v Carrarě, a když konečně tihle dva dohodli a postavila se dokonce silnice, po které se měl ten šutr vozit, tak se vzbouřili dělníci v kamenolomu. Pro svoji nejznámější sochu zpracoval Michelangelo kamenný blok nevhodných rozměrů (5 m vysoko základně 1 x 1 m) s mnoha kazy a usazeninami, který stál 40 let bez využití před florentskou katedrálou. David, kterého Michelangelo dokončil po dvou a půl letech práce, svého tvůrce proslavil a zajistil mu nesmrtelnost. Za sochu dostal údajně 900 zlatých dukátů, což prý bylo víc, než vydělal Leonardo da Vinci za celý život. Michelangelo žil v Florencii a v Římě. Pracoval pro Medicejské i florentskou republiku, papeže i nejvýznamnější církevní hodnostářů. Stal se zámožným mužem. Nikdy se neoženil a neměl děti. „Vousiska k nebi, vyvrácený týl na samém hrbu, ptačí stáry, a jak ten štec požádá stávká šáry, už mi tvá celou vydělá. A tak i mozek sám rodí jen z toho, na víc nemá síly: třebaž se z křivé hlavní stávká! A proto bráť, máj milý, mé mrtvé dílo a mou pověst s ním: já nejsem sem nepatřím!", napsal umělec, když po čtyřicetiletých letech maloval stropní fresky v Sixtinské kapli. Neměl pravdu. Sixtinská krásná, krásná, krásná... 7.3.1935 - Američan Charles Darrow vynalezl deskovou hru Monopoly. Ještě v téže době se Monopoly staly nejprodávánější hrou v USA a z povodně nezaměstnaného a chudého Darrowa se záhy stal milionář. V dobách, kdy u nás buržoazní monopoly nebyly k mání, vyráběli jsme si je doma stylem „udělej si sám“. Pastelky, čtvrtky a náčrtky k dostání byly, máj otec byl (a požádá teda je) vášnivý sběratelem knih. Tak jsem mu kdysi vyrobila k Vánocím monopoly s pražskými antikvariáty místo hotelů a knihami místo domů :-)... 8.3.1944 - v plynových komorách koncentračního tábora Osvětim-Běžecká bylo usmrceno 3792 osob z rodinného tábora Židů. 8.3.1942 - zemřel José Raúl Capablanca, kubánský šachista, mistr světa v šachu v letech 1921-1927. Za svůj život sehrál 583 partií ve významných turnajích a zápasech, z nichž prohrál 35, vítězí ovšem buďto na počátku nebo na konci své kariéry. Simulace pověstné šachové partie, kdy Jára Cimrman vyhrál Capablancovi dvojitým šachem a znervózněl Capablanca táhnul na G12, čímž se ocitnul zcela mimo šachovnici a zaznamenal tak první aut v dějinách šachu: 8.3.1917 - zemřel Ferdinand von Zeppelin, německý konstruktér vzducholodí. Generálporučík německé kavalerie Ferdinand hrabě von Zeppelin vzduchoplavbu zcela propadl za americké Občanské války, kdy pracoval jako pozorovatel ve službách Unie. Během let strávených v neposlušných balónech vymyslel vřídlo vzducholoď. První začal stavět ve svých 61 letech. Byla dlouhá 128 metrů, poháněly ji dva motory a dosahovala rychlosti 32 km/hod. Největší slávy vzducholodí se však již Zeppelin nedočkal. Nejúspěšnější š byla vzducholoď Graf Zeppelin s objemem vodíkové náplně 85 036 m³, délkou 236 m, cestovní rychlostí 115 km/h a doletem 12 000 km. Prakticky až do začátku 2. světové války zajišťovala transatlantickou dopravu a podnikla mnoho výzkumných a propagačních letů, například polární výpravu mapující severní pobřeží Ruska. Létala na pravidelné z Německa do Brazílie. Během deseti let úspěšného provozu urazil Graf Zeppelin 1 700 000 km, dopravil 34 000 cestujících a 78 tun pošty. Ěru velkých dopravních vzducholodí ukončila roku 1937 katastrofa největší z nich - 245 m dlouhého kolosu Hindenburg. 8.3.1918 - první případ španělské chřipky rozšířil z epidemie, jejíž počet obětí se odhaduje na 40 milionů lidí... Mára Kosmasová